

Контекстуалізація феномену духовності в музичній культурі

У статті проаналізовано поняття «духовність» у контексті музичної культури, яке виділяється специфічністю і неоднозначністю тлумачення. У науковий обіг уведено типологію музичної духовності, яка відповідає певним рівням людської свідомості.

Ключові слова: духовність, музична культура, традиційність, нумінозність, академічність, повсякденність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Духовність як феномен людської екзистенції постійно перебуває на перетині різногалузевого наукового та позанаукового знання, тобто контексту пізнання, який визначає зовнішній горизонт самого феномену. Насамперед це викликано тим, що дане поняття має і релігійне, і світське тлумачення. Упродовж усього еволюційного розвитку людство, накопичуючи велику кількість духовних та матеріальних благ, по-різному підходило до розв'язання питань, пов'язаних із духовністю, духовним, духовною культурою. У нестримному бажанні задовольнити свої потреби, людина непомітно, поступово перетворюється на людину гедоністичну, для якої духовні пошуки (на її думку) не вступають у конфлікт із усталеним способом життя, тобто, враховуючи бінарність людської природи, можна констатувати: біологічна (тварна) її складова частина отримала закономірний розвиток. Надбіологічна ж (духовна), відповідаючи за зв'язок людини з Богом (теологічний аспект), саморозвиток і самовдосконалення (науковий аспект), вимагає передовсім певних домовленостей щодо вироблення компромісного визначення самого поняття *духовність*. Очевидно, що всі ці розбіжності проявляються у всіх сферах життєдіяльності людини, серед яких музична не виняток. Більше того, розглядаючи музичну культуру насамперед як сукупність духовних цінностей, які становлять звукову картину навколишнього світу, а також музичний зв'язок із Всевишнім, без перебільшення можна вважати її основним претендентом на роль третейського судді в цьому конфлікті.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Ступінь розробленості означеної проблеми невисокий. Питання духовності досліджували Н. Александрова [1], О. Самойленко [19], Л. Коневських [11], Н. Суторміна [20]. Останні дослідження мають більш прикладний характер. Зокрема, Ю. Медведик розглядає особливості інтерпретації барокової духовної пісні у лірницькому виконавстві другої половини ХІХ – початку ХХ ст. [15]; монографія А. Єфіменко присвячена дослідженню феномену меси ХХ ст. в аспекті літургічної реформи католицької церкви [3]; Є. Ігнатенко вивчає рукописи партесних концертів у світлі теоретичних уявлень Миколи Дилецького [5]; Л. Кияновська висвітлює естетико-психологічний аспект духовної творчості сучасних львівських композиторів [10]; А. Болгарський визначає місце духовної музики в соціокультурному просторі третього тисячоліття [2] тощо. Водночас варто зазначити, що представлені роботи розглядають один з аспектів поняття *духовність* у теоретичному знанні або музичній практиці.

Мета статті – комплексний аналіз поняття і введення в науковий обіг типології музичної духовності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У попередніх своїх статтях [6] ми наголошували, що *духовність* як культурологічна категорія в нинішній ситуації є предметом гострих теоретичних дискусій. У контексті означеної проблеми її розуміння набуває важливого значення, оскільки музика й музична культура безпосередньо залежать від неї. Разом із тим наприкінці ХХ ст. прогресивні науковці, митці, громадсько-політичні діячі у своїх статтях, мистецьких творах, промовах усе частіше акцентують на проблемі бездуховності, яка заповонила сьогодні всі верстви суспільства, і шукають шляхи виходу з неї. Тут простежується перший парадокс – параметри *духовності* проявляються через аналіз антидуховності. Закономірно, що сучасний етап оновлення суспільства вимагає докладнішої конкретизації самого терміна *духовність*. Проблему *духовності* досліджують філософи, соціологи, педагоги, психологи, культурологи, мистецтво- та музикознавці, теологи. Такий широкий спектр досліджень указує на універсальність цього феномену й одночасно ускладнює можливість однозначного його тлумачення. Поняття *духовність*, без сумніву, походить від слова *дух*. Концептуалізація феномену *дух*, що враховує смислові потенції,

закладені в цьому слові, має більше шансів відновити й поглибити його філософське розуміння, ніж несвідоме користування ним або ж відірване від його семантики абстрактне термінологізування. Серед багатьох значень, властивих слову *дух*, С. А. Лишаєв виділяє дві групи визначень: 1) значення, пов'язані з диханням (дихання, повітря, запах), *дух* тут трактується, так би мовити, матеріалістично; 2) значення, пов'язані з визначенням *духу* як безтілесного начала, що визначає поведінку, настрої, мислення і саме буття людини та світу, а також як відмінної властивості речей, людей і станів. І, нарешті, сюди ж належить уявлення про *духів* як безтілесних істот. Цю другу групу можна визначити як сферу метафізичних та релігійно-міфологічних визначень *духу*. Далі він деталізує семантику слова *дух* із кожної з тільки що виділених груп. Значення, що визначають семантичний ландшафт першої групи: 1) те саме, що дихання (розм.). Перевести *дух* (глибоко зітхнути, віддихатися; також перен.: перепочити, зробити перепочинок). *Дух* захоплює (стає важко дихати). Одним або єдиним *духом* (відразу, без передиху); 2) те ж, що повітря ... Повіяло лісовим *духом*. Вільний *дух* (свіже повітря); 3) те ж, що запах (прост.). Важкий *дух*. Значення, що визначають семантичний ландшафт другої групи: 1) безтілесна істота; мешканець не матеріального, а ідеального світу; безтілесне явище на землі, примара, привид. Добрий *дух*, ангел, *дух* світла, чистий; злий *дух*, *дух* темряви, диявол, нечистий *дух*. Святий *дух*, третя Особа Св. Трійці. *Дух* Божий, благодать, натхнення, одкровення; 2) сила душі, доблесть, самостійність, відважність, рішучість, бадьорість. У мене на це не стане *духу*. Зібратися з *духом*, надати комусь *духу*, сміливості. Людина наповнена *духом*, стійка, смілива, хоробра. Горіти *духом*, бути сповненим ревності, старанності. Присутність *духу*. Бойовий *дух* [14]. Сучасна культурологія безпосередньо пов'язує *духовність* із поняттям «*дух*», яке генетично походить від поняття «*душа*», але сутнісно відрізняється від нього. Якщо *душа* вважається іманентним початком людської суб'єктивності, то *дух* – трансцендентним [13, с. 182]. *Духовність* виникає тоді, коли людина починає будувати інший світ із властивими йому поняттями й символами. Людина ніби подвоює світ, формуючи *духовну* сферу як спосіб свого існування. Одночасно генезис *духовності* виступає становленням людини як *духовної* істоти та фіксацією цього процесу у філософських поняттях, релігійних символах і творах мистецтва. Звідси правомірним є висновок: саме мистецтво, і музичне зокрема, виступає становленням людини як *духовної* істоти, а також одна з основних сфер реалізації *духовного* потенціалу людства. Педагогічна наука, ґрунтуючися на філософському тлумаченні, наголошує, що «саме поняття *духовності* розкриває потребу в пізнанні світу, смислу і призначення свого життя, орієнтацію на такий рівень культури, який характеризується ступенем опанування і повнотою реалізації загальнолюдських цінностей». Далі йдеться про «формування таких якостей свідомості й діяльності людини, які акумулюють у собі знання і розуміння вищих *духовних* ідеалів, здатність керуватися ними на практиці» [18, с. 183].

Отже, у наведених прикладах *духовність* трактується як світоглядну категорію, сутність якої полягає в поєднанні теоретичного, практичного і творчого компонентів освоєння об'єктивної реальності, а також самореалізації творчої особистості.

Утім, крім світського, *духовність* має ще релігійне тлумачення. Воно є надзвичайно глибоким і багатогранним. Натомість можна виділити три основних значення цього терміна: перше – уявлення про унікальність людини як носія розуму; друге – невичерпаність, багатство і краса внутрішнього світу людської особистості; третє, найголовніше, – рівень перетворення людини Божественною благодаттю. «Ми ж усі з відкритим лицем відображаємо, як у дзеркалі, славу Господню, переображаємося в Його ж образ від слави в славу, згідно з діянням Господнього Духа» [Кор. 3:18].

У «Катехізисі» сказано, що «людина існує і *духовно* створюється як особистість завдяки тому, що вона створена Богом як Абсолютна Особистість і у своєму становленні відкрита до богоподібності. Співтвореність указує на принциповий зв'язок людини з Богом – Джерелом буття і на можливість богоподібності людини через зростання в *духовності*... Богоподібність означає не що інше, як безперервний процес зростання в *духовності*» [8, с. 416]. Перші прояви *духовності* людина виявляє через найелементарніші форми моральної свідомості – сором, совість, відповідальність, піднімаючися до вищих її ступенів – досягнення моральної чистоти, богобачення і святості. Але *духовність* можна трактувати і як прояв людського *духу*. Тоді зовсім не обов'язково, щоб усі прояви *духу* виявилися спрямованими до добра і світла. Адже бувають демонічні прояви *духу*, демонічні релігії і демонічне в мистецтві. Отже, *духовність* у такому ракурсі може опинитися зі знаком «плюс» або зі знаком «мінус». Якщо визнати, що *духовність* може бути спрямованою і до добра, і до зла, маючи

безліч видів і форм, то можна виділити кілька можливих варіантів співвідношення духовності й музичної культури, що відповідає предмету нашого дослідження. Як уже згадували, одним із найвпливовіших шляхів її реалізації, що виділяється поліфункціональністю свого впливу, є мистецтво загалом і музичне зокрема. Адже мистецтво має унікальні можливості не лише в розкритті духовності людини, усього багатства її почуттів та роздумів, радощів і страждань, а й у закріпленні досвіду життєдіяльності особистості як суб'єкта суспільно-історичної практики та культури. Сутність мистецтва найбільш дієво виявляється в «олюдненні» світу, у створенні повного й узагальненого образу людських взаємин, утвердженні принципу єдності істини, добра та краси. Мистецтво прилучає індивіда до інтелектуальних вершин людського духу, сприяє моральному й естетичному вдосконаленню особистості [18, с. 183]. Усі ці сентенції повністю відповідають музичній культурі, у якій удало поєднуються крайні полярності – необмежені можливості емоційних станів людини з повною відсутністю конкретного матеріального зображення, що доповнюється асоціативним уявленням художнього змісту. Ще однією властивістю, яка характеризує прояв духовності в культурі загалом та музичній зокрема, є цілісність людської свідомості, її різновидність і гармонійність. У духовності поєднуються почуття і мислення, емоції та раціональність, а також воля, чуттєвість, пам'ять людини. Отож, синтез усіх цих компонентів проявляється в музичному мистецтві. Загальноновизнаним є положення, що музика – один із найбільш емоційних мистецтв, а емоція становить квінтесенцію музичного змісту. Однак водночас музика чи не найраціональніше мистецтво, причому раціональність її особлива, спрямована, зокрема, на формування чуттєво даної звукової тканини. Але музика і надчуттєва. Наскільки важливим не був би чуттєвий компонент музичного переживання, він завжди лише умова, початковий рівень розкриття музичного змісту, над яким надбудовуються вищі рівні духовного переживання. Музика розкриває, нарешті, різні ступені людської активності, різні ступені вольового напруження та людської свідомості. Це дає нам підстави сформувати типологію духовності, яка відповідає окремим видам музичного мистецтва, й стисло схарактеризувати кожен з них щодо духовної зрілості.

Традиційний тип. Традиція (від латин. *traditio* – передача), елементи соціального й культурного спадку, які передаються від покоління до покоління і зберігаються в певних суспільствах та соціальних групах упродовж тривалого часу. Спершу це слово означало «предание». Воно, як і традиція, завжди було усним. Традиція передається або через практичну імітацію, або через фольклор. Музичний фольклор – одна з форм музичного мистецтва усної традиції. Фольклор, якщо розглядати широко, це не лише один із видів мистецтва. Важливо наголосити, що він увібрав естетичний, утилітарний, моральний, правовий, світоглядний досвід сотень поколінь. Це одна з найтриваліших і всеохопних систем духовного життя народу, яка тісно пов'язана з народним побутом, першим досвідом світосприйняття, світобачення, світорозуміння та освоєння навколишнього середовища. Фольклор – це перша сходи́нка в багатогранній художній картині світу. За А. І. Іваницьким, фольклор – «це своєрідний конденсат духовної історії людства від найдавніших часів і до сьогодні» [4, с. 5]. Цікавим є міркування щодо сутності фольклору Л. Корній. Ранню усну форму музичної творчості нашого народу вона називає українським обрядовим фольклором і пов'язує його з язичницьким світоглядом. Зокрема, Л. Корній пише: «...давні язичницькі уявлення не тільки відобразилися в українському обрядовому фольклорі, але й справили вплив на світогляд українців, на поетику українського фольклору в цілому» [12, с. 26].

Отже, традиційний тип музичної духовності потрібно розглядати як одну з форм колективної свідомості, яка історично відповідає рівню розвитку цієї свідомості. Традиційна музична культура – це початок формування феномену духовності як прояву внутрішньої (духовної) сутності людини, яка існує сьогодні лише як один із видів музичного мистецтва.

Нумінозний тип. Нумінозність (*nimen* – тут Божество, воля богів – латин.) – поняття, що характеризує найважливішу сторону релігійного досвіду, пов'язаного з інтенсивним переживанням таємничої і страхітливої присутності Бога. У науковий обіг це поняття ввів німецький теолог та історик релігії Рудольф Отто, який використав у своїх роботах латинське слово «нумен». Нуменом стародавні римляни називали могутню божу силу, яка керувала людською долею. На думку Р. Отто, «Святе», «Божество» визначаються в релігійному досвіді як «нумінозне», репрезентуючись в образі «абсолютно Іншого» стосовно всіх уявлень емпіричного досвіду. Сприйняття «абсолютно Іншого» надає змісту релігійного досвіду неповторну своєрідність одкровення таємниці страхітливої (*mysterium*

tremendum – латин.) і одночасно чаруючої (*mysterium fascinans* – латин.). Тому типовим нумінозним емоційним відгуком на «зустріч зі Святим» виявляється поєднання «страху і трепету» із «захопленням і захватом». Ця складна гармонія зі сфери релігійного досвіду переходить в інші види релігійної культури, стаючи її потаємним началом. У культурології поняття *нумінозність* використовують для визначення специфічних проявів релігійної духовності й особливостей релігійної художньої творчості. У музичній культурі це поняття включає такі тлумачення, як професійні твори композиторів на релігійні тексти, так звана світська духовна музика й богослужбовий спів, що належить до церковної духовної музики. Певна річ, об'єднувальним елементом цих напрямів є те, що в основі кожного лежить музичний звук зі своїм унікальним чуттєво-емоційним наповненням. Отож, зрозуміло, що богослужбовий спів – один із видів богослужіння, а музична форма керується богослужбовим Уставом, тобто для того, щоб простежити розвиток форм музичного оформлення богослужіння, потрібно музичну сторону розглядати в поєднанні з розвитком богослужбового порядку та змістом богослужбових текстів. Отже, музичний елемент у богослужіння вводять для того, щоб глибше проникли у свідомість слухачів богослужбові тексти й одночасно надати їм емоційного забарвлення [7, с. 6].

Духовна музика композиторської школи, як уже зазначали, належить до світського музичного мистецтва. Адже партесне багатоголосся є породженням тілесного, матеріального світу, яке детерміноване ладо-гармонічним мисленням і переслідує переважно естетичні та індивідуальні цілі. Натомість обидва типи духовної музики, незважаючи на суттєву розбіжність, функціонують у певному сполученні, що яскраво проявляється у творчо-рефлексивному пізнанні своєї внутрішньої, тобто духовної, сутності. У зверненні до Колосян сказано: «Нехай слово Христове оселюється у вас рясно, в усякій премудрості; навчайте та напоумляйте один одного псалмами, славослов'ями, піснями духовними, співаючи з благодаттю в серцях ваших Господові!» (Колосян 3:16).

Академічний тип. Термін *академізм* (від гр. *akademia* – філософська школа, яку заснував Платон в IV ст. до н. е., свою назву отримала від Священного гаю поблизу Афін, де, за переказами, поховано давньогрецького героя Академа) не має чіткого визначення. У найширшому значенні академізм – термін, який застосовують для визначення консервативних тенденцій у мистецтві, а також художніх течій, представники яких догматично слідують канонам, авторитетам, класичним зразкам, визнаними ідеальними й неперевершеними. Їх цінність не залежить від місця та часу. Також це дбайливе ставлення до традицій, високий професіоналізм, альтернатива масовій культурі. Це тип мистецтва, який створюється в академіях (театрального, музичного, образотворчого мистецтва та ін.). Історично академізм пов'язаний із діяльністю перших художніх навчальних закладів кінця XVI – початку XVII ст., названими академіями, у яких навчання було орієнтовано на закріплення великих досягнень майстрів попередніх епох: античності та італійського Відродження. Оскільки академії – це установи, покликані зберігати й розвивати найбільш досконалі традиції та зразки мистецтва, формувати основні критерії і норми художньої творчості та створювати на цій основі художню школу, то академічний – означає зразковий, найбільш досконалий. У нашому випадку до академічного типу музичної духовності належить класична музика. Як зазначено в Музичній енциклопедії, класика музична – це «музичні твори, які відповідають найвищим художнім вимогам, поєднуючи глибину, ідейну значимість з досконалістю форми» [17, с. 826]. Тут важливо акцентувати аксіологічний аспект, тобто щоб увійти до золотого фонду світового музичного мистецтва, твори повинні витримати перевірку часом. Відповідно, поняття *музична класика* не обмежене певними національними рамками. Музичні твори, які належать до класичних, визнані не в одній країні, а мають світовий пріоритет. Очевидно, що поняття *музична класика* по праву застосовується до творчості кожного з великих композиторів усіх часів і народів. Отже, академічний тип музичної духовності трактують як прояв та продукт високого рівня професіональності та суспільної свідомості.

Повсякденний тип. Повсякденність (нім. *Alltaglichkeit*) – цілісний соціокультурний життєвий світ, який постає у функціонуванні суспільства як природна, самоочевидна умова людської життєдіяльності. Цей термін соціальної феноменології А. Шюца та його послідовників, уведений для визначення однієї з основних тем, що розробляє соціальна феноменологія. Звернення до повсякденності передбачає опис інтерсуб'єктивності реальності, яка важлива для людей своєю якістю цілісного світу й суб'єктивно інтерпретується ними [9]. У нашому випадку до повсякденного типу музичної духовності належить молодіжна популярна музика. Ми не можемо сьогодні не приділяти їй

належної уваги, оскільки ця музика відіграє особливу роль у «духовному» становленні сучасної молоді людини, заповнивши майже весь музичний ефір. Надзвичайно важливо зрозуміти феномен цього виду музикування. Г. Шостакович, зокрема, пише: «До поп-музики прийнято сьогодні відносити практично будь-які напрямки джазу, року, вітчизняної пісні тощо, але в тому разі, коли послуговуються ними широкі маси, коли продукція ця обертається у сфері “попиту–пропозиції”, тобто є об’єктом комерційного товарообігу» [21, с. 26].

Утім, ставши соціокультурним явищем, поп-музика має певні функції:

а) комунікативну (молодіжна музика – це своєрідний спосіб спілкування між підлітками, прикрашає дозвілля, створюючи відповідну атмосферу);

б) креативно-гедоністичну або квазіестетичну – поп-музика завдяки своїй спрощеності, «солодкій» манері виконання орієнтована на посередні смаки;

в) комерційну – важливою ознакою поп-музики є загальнодоступність, тому вона перетворюється на «ласий» об’єкт бізнесу. До цієї категорії можна зарахувати будь-які жанри, котрі, висловлюючися просто, добре продаються. А добре продається те, що лежить на поверхні [21]. Тому, як зазначає Л. Петлій, «такі поняття, як високий професіоналізм, тонкий художній смак, всебічність і глибина творчої особистості, моральна сторона виконавської манери відійшли на другий план. У поп-музиці процвітають переважно принципова антихудожність із підкресленим примітивізмом та нестримними агресивністю і сексуальністю» [16, с. 20]. Тому нинішню молодіжну музику варто називати масово-комерційною, оскільки сьогодні саме масово продається лише вона. Молодь же сьогодні хоче творити свій повсякденний музичний простір. Її музика стала закономірним, «пріоритетним» продовженням загальної історико-культурної та музичної процесуальності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проблема духовності актуальна і проблематична. Запропонована типологія вказує на її специфічність та неоднорідність у контексті музичної культури й вимагає подальших ґрунтовних досліджень.

Джерела та література

1. Александрова Н. Г. Духовность как музыкально-культурологический феномен. Культурологические проблемы музыкальной украинистики / Наталья Глебовна Александрова // *Вопр. муз. семантики*. – Одесса : [б. и.], 1997. – Вып. 3. – С. 20–26.
2. Болгарський А. Духовна музика в соціокультурному просторі третього тисячоліття / Анатолій Георгійович Болгарський // *Ставропігійські філософські студії : зб. наук. пр. з філософії, психології, мистецтвознавства, культурології, педагогіки та філософії освіти*. – Вип. 3. – Львів : Ставропігійон, 2009. – С. 143–152.
3. Ефименко А. Г. Пути обновления теории и богослужебной практики католической мессы XX столетия (на примере творчества церковных композиторов) : монография / Аделина Гелиевна Ефименко. – Луцк : Вольн. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 404 с.
4. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість / А. І. Іваницький. – К. : [б. в.], 1990. – 336 с.
5. Ігнатенко Є. Рукописи партесних концертів у світлі теоретичних уявлень Миколи Дилецького / Євгенія Ігнатенко // *Наук. вісн. Наук. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*. – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. М. Скорик. – К. : [б. в.], 2010. – С. 138–162.
6. Ігнатова Л. П. Феномен духовності у контексті музичного мистецтва як прояву внутрішньої сутності людини / Лариса Петрівна Ігнатова // *Наук. вісн. Наук. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*. – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. М. Скорик. – К. : [б. в.], 2010. – С. 22–35.
7. История богослужебного пения / сост. Б. Б. Лебедев ; Полтавская епархия. – Комсомольск : Миссионерское Духовное Училище Украинской Православной Церкви, 2004. – 255 с.
8. Катехизис. – Киев : [б. и.], 1991. – 416 с.
9. Кемеров В. Е. Философская энциклопедия / В. Е. Кемеров. – М. : Панпринт, 1998. – С. 352.
10. Кияновська Л. О. Духовна творчість у львівському музичному середовищі на зламі тисячоліть: естетико-психологічний аспект / Любов Олександрівна Кияновська // *Наук. вісн. Наук. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*. – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. М. Скорик. – К. : [б. в.], 2010. – С. 243–254.
11. Коневских Л. А. Духовность как предмет философско-культурологического анализа : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.13 – религиоведение, философская антропология и философия культуры / Любовь Анатольевна Коневских. – Екатеринбург, 2008. – 209 с.
12. Корній Л. Історія української музики / Лідія Корній. – Київ ; Харків ; Нью-Йорк : [б. в.], 1996. – Т. I. – 314 с.

13. Культурология. XX век. Энциклопедия. – СПб. : Университет. кн., 1998. – Т. I. – 447 с.
14. Лишаев С. А. «Дух»: семантический портрет и философский комментарий / С. А. Лишаев // *Mixtura verborum* 2003: возникновение, исчезновение, игра : сб. ст. / под общ. ред. С. А. Лишаева. – Самара : Самар. гуманитар. акад., 2003. – С. 154–176.
15. Медведик Ю. Інтерпретація барокової духовно-пісенної творчості у лірницькому виконавстві другої половини XIX – початку XX століть / Юрій Євгенович Медведик // *Ставропігійські філософські студії* : зб. наук. пр. з музикознавства, психології, педагогіки та філософії освіти. – Вип. 5 / упоряд. О. П. Опанасюк. – Львів : Ставропігійон, 2011. – С. 31–44.
16. Петлій Л. Проблеми формування художнього світогляду населення України // *Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Педагогічні та психологічні науки.* – 1998. – № 2. – С. 19–21.
17. Музыкальная энциклопедия. – Т. 2. – М. : [б. и.], 1974. – 960 с.
18. Рудницька О. Основи викладання мистецьких дисциплін / О. Рудницька. – К. : АПН України, 1998. – 183 с.
19. Самойленко О. І. Методологічні інтенції категорії «духовність» і методичне самовизначення сучасного музикознавства / Олександра Іванівна Самойленко // *Наук. вісн. Наук. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського.* – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність : зб. наук. ст. / ред.-упоряд. М. М. Скорик. – К. : [б. в.], 2010. – С. 7–21.
20. Сутормина Н. В. Онтологія музикальної духовності : дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.01 «Онтологія и теория познания» / Нинель Владимировна Сутормина. – Уфа, 2008. – 155 с.
21. Шостакович Г. Чи можна двічі увійти в одну й ту ж музичну течію? / Г. Шостакович // *Музика.* – 1992. – Вип. 6. – С. 26–30.

Игнатова Лариса. Контекстуализация феномена духовности в музыкальной культуре. В статье рассматривается понятие «духовность» в контексте музыкальной культуры, которое выделяется специфичностью и неоднозначностью толкования. В научный оборот введена типология музыкальной духовности, соответствующая определенным уровням сознания.

Ключевые слова: духовность, музыкальная культура, традиционность, нуминозность, академичность, повседневность.

Ignatova Larysa. Contextualization of the Phenomenon of Spirituality in Musical Culture. This article discusses the concept of «spirituality» in the context of the musical culture that stands specificity and ambiguity of interpretation. The scientific revolution introduced a typology of musical spirituality, corresponding to certain levels of consciousness.

Key words: spirituality, music culture, tradition, numinozist, academic, everyday.

Стаття надійшла до редколегії
08.04.2013 р.

УДК 721:698 (908)

Олена Кириченко

Архітектурна спадщина Кіровограда в контексті культурних смислів

У статті висвітлено специфіку сприйняття історичної архітектури міста Кіровограда (колишнього Єлисаветграда) в контексті розкриття культурних смислів. Проаналізовано, як історична архітектура може впливати на свідомість людини, що мешкає в місті сьогодні, як за допомогою стилевих рис історичних будівель розкривається естетична або пізнавальна інформація про епоху, а також як формується ціннісне сприйняття навколишнього міського середовища в сучасних городян та яким чином історична архітектура здібна стимулювати пізнання загального культурного тексту міста й регулювати людську діяльність у напрямі збереження культурної пам'яті.

Ключові слова: культурний смисл, історична будівля, архітектурний стиль, міське середовище, архітектурний простір, культурна пам'ять.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією зі змістових категорій сучасної гуманітарної наукової сфери є поняття «смисл», яке відрізняється від поняття «значення» та функціонує як